

7.4 Tussen geldkist en kanon

De oorlog met Spanje had grote gevolgen voor de Nederlandse handel en nijverheid. Deze paragraaf gaat over de vraag: hoe ontwikkelde de economie zich in de 16e eeuw?

Stad en platteland

In de 16e eeuw leefde meestal zo'n 10 procent van de Europese bevolking in de stad, maar enkele gebieden vormden daarop een uitzondering. In Noord-Italië, Brabant, Vlaanderen en Holland vormden de stadsbewoners ruim 40 procent van de bevolking. Deze sterke urbanisatie kunnen we verklaren aan de hand van de stad Leiden.

Bron 23 is een schilderij over de Leidse textielnijverheid. Hierop zie je het spinnen, het oprollen en het weven van de wol. Leiden had zich in de Late Middeleeuwen ontwikkeld tot de belangrijkste textielstad van Nederland. De Leidse wollen lakenstof was beroemd in heel Europa. De landen rondom de Oostzee vormden een belangrijk afzetgebied.

De Nederlandse wol was niet van goede kwaliteit. Daarom gebruikten de Leidenaren Engelse wol, die ze kochten in Calais (Frankrijk). Het Leidse stadsbestuur zag streng toe op de lakenproductie en bestreed mogelijke concurrentie. Vanaf de 14e eeuw zorgde de stad ervoor dat veel vormen van nijverheid op het platteland verboden waren. Hierdoor trokken in Holland extra veel mensen van het platteland naar de stad.

Oorlog en economie

Door de oorlog met Spanje kwam de wolaanvoer naar Leiden tot stilstand. In de stad ontstond grote werkloosheid en armoede. Toen de strijd zich naar Holland verplaatste bracht dat nog meer ellende. In 1574 werd Leiden door Spaanse legers belegerd, waardoor maandenlang geen voedsel de stad binnenkwam. De dag waarop de stad werd ontzet is nog steeds dé Leidse feestdag: 3 oktober.

Na het vertrek van de Spaanse legers uit Holland bloeide de Leidse textielnijverheid weer op. Zuid-Nederlandse migranten introduceerden nieuwe technieken en stoffen. Door hun handelscontacten zorgden zij ook voor de aanvoer van ruwe Spaanse wol. Terwijl de oorlog met Spanje in Oost- en Zuid-Nederland voortduurde was er dus ook handel met de vijand. Nederlanders verkochten bijvoorbeeld graan en wapens aan het Spaanse leger.

Daarvoor moesten zij wel een speciale belasting betalen aan de Nederlandse overheid, die dat geld voor haar eigen leger en vloot gebruikte. Om de Nederlanders te benadelen verbood Filips hen de toegang tot de Spaanse en Portugese havens. Slimme Nederlanders omzeilden echter dit verbod door onder valse vlag en met Duitse passen te varen.

Amsterdam en de watergeuzen

Met toestemming van de Nederlandse overheid bestreden de watergeuzen Spanje langs de Noordzeekust als een soort zeerovers. In 1575 hadden de meeste Hollandse steden voor de Opstand gekozen, behalve Amsterdam. De watergeuzen vielen daarom het scheepvaartverkeer naar en van Amsterdam lastig. Dat was een ramp

BRON 22

Den koning van Hispanje

De Spaanse koning Filips II (1527-1598) regeerde over een wereldrijk dat zich uitstreekte tot in Amerika en Azië. Hij was een serieuze man; altijd aan het werk, altijd in het zwart gekleed. Filips was streng katholiek. Zijn paleis, het Escoriaal bij Madrid, was een soort klooster. Dagelijks besteedde hij er vele uren aan zijn godsdienst. De rest van de dag was hij een ijverige vorst, die werkte aan de centralisatie van het bestuur van zijn rijk. Filips zag het als zijn taak

het katholicisme tot het uiterste te verdedigen tegen zijn vijanden: de protestanten, de joden en de moslims. Schatten aan goud en zilver uit de Spaanse koloniën in Amerika gebruikte hij om zijn vloot en leger, het sterkste van Europa, op de been te houden. Filips was erg achterdochtig en kon moeilijk samenwerken. Hij ondertekende zijn brieven met 'Yo el rey' (Ik, de koning).